

דף קח.

עין משפט ב.

יו"ד סימן רכא סעיף ב

ב. ד. המודר הנאה מחבירו יכול לפרוע חובו^ט, ואפי' אם היה לו משכון ביד המלוה ופרע זה חובו בשבילו ונטל המשכון צריך להחזירו ללוה הנאסר^י.

כמ"כ יכול המודר הנאה מחבירו לזון את אשתו ובניו ועבדיו אפי' הכנענים^כ, אבל אסור לזון בהמתו^ל בין טמאה בין טהורה. ואסור ללמדו מקרא כיון שמותר ליטול שכר עליה^מ והוא מלמדו בחנם נמצא שמהנהו, אבל מלמדו מדרש הלכות ואגדות, ובלבד שלא יאמר הנאסר לאוסר שילמדנו.

והיום שמותר ליטול שכר גם על מדרש ואגדה הכל אסור, אבל ללמד את בנו של הנאסר מקרא מותר^י, ומותר לשמשו בכוס של בית האבל^ס ובכוסות של בית המרחץ שהוא לרפואה^ע והנאה מועטת היא.

ט. ממשנה בנדרים דף ל"ג ע"א, וכרב אושעיא שאמר זו דברי חנן בכתובות ק"ז ע"ב, וכדעת רש"י וריב"ש והרי"ף והרמב"ם בפ' כ"ז ממלוה ולוה, ובפ"ו מנדרים דאף בשאר חובות איירי חנן ולא רק בהלוואת אשתו למזונות בלבד.

וכתב הש"ך בס"ק ו' דמה שיכול לפרוע חובו דוקא שלא מדעתו, וכן כתב הר"ן, והב"ח פסק כר"ח ור"ת והרא"ש והטור דאסור לפרוע חובו כשהוא בשטר או במשכון כיון שהוא חוב ברור, ולא אמר חנן אלא במזונות אשתו ובניו וכיוצא בו בחוב שבע"פ, וכן נראה דעת הסמ"ע בחו"מ ריש סי' קכ"ח ס"ק ג'.

י. ואפי' היה המלוה דוחק אותו לפרוע אמרינן שהיה הלוה מפיסו ומוחל לו, כך כתב המחבר בחו"מ ריש סי' קכ"ח. ש"ך ס"ק ז'.

כ. ממשנה שם בדף ל"ח ע"א, וברייתא שם בע"ב, ואפי' שהמודר מתהני שאין צריך לתת להם מזונות.

אותה הנאה דממילא היא, ועוד היו יכולים לצמצם ולהתפרנס ממעשה ידיהם או לחזור על הפתחים. ש"ך ס"ק ח'.

ל. שם בגמ', והטעם דבהמה לפטמה עשויה שהרי מעלה בדמיה והו"ל הנאה גמורה. ש"ך ס"ק ט'.

מ. כמו שנתבאר בסי' רמ"ו סעיף ה'.

נ. שם במשנה.

ס. והוא של המודר, דהשימוש אינה הנאה כל כך. ש"ך ס"ק י"א.

ע. כך פירש הט"ז בס"ק י"א דברי השו"ע.

הגה: ויש חולקין ומתירין אפי' אמר לו הנאסר ללמדו, וה"ה בכל דבר מצוה^פ, מ"מ בדבר הצריך שליחות כגון לתרום תרומתו אסור להיות שלוהו.

עין משפט ג.

יו"ד סימן רכא סעיף ג.

ג. ה. ראובן שאסר נכסיו על שמעון אסור לראובן להשיאו בתו הקטנה או נערה לפי שעדיין היא ברשות האב והרי כמוסר לו שפחה לשמשו ומהנה אותו^ז.

ואם נכסי שמעון אסורים על ראובן מותר לראובן לתת בתו הקטנה או הנערה לשמעון לאשה אע"פ שעי"ז פוטר אותו שמעון ממזונותיה^ק. וכן ראובן מחזיר לשמעון אבידתו בין שנכסי בעל האבידה אסורין למחזיר, בין שנכסי המחזיר אסורין לבעל האבידה, ובמקום שנוטלים שכר על החזרת האבידה אסור לראובן לקבל שכר זה אם נכסי בעל האבידה אסורים למחזיר אלא מחזיר לו בחנם, ואם נכסי המחזיר הם האסורים על בעל האבידה, אסור להחזיר לו בחנם, ואם שניהם אסורים זה על זה השכר של האבידה יפול להקדש^ש.

עין משפט ה.

חז"מ סימן קכח סעיף א

א. א. הפורע חובו של חבירו שלא מדעתו, אפי' החוב בשטר והיה עליו משכון ונטל המשכון ופרע החוב אין הלואה חייב לשלם לו^ת, ונטל

פ. הב"ח פסק כסברא ראשונה בשו"ע. ש"ך ס"ק י"ג. ודוקא בדבר מצוה דמצות לאו ליהנות ניתנו. ש"ך ס"ק י"ד.
צ. מברייתא דף ל"ח ע"ב, אבל מותר למסור לו בתו בוגרת אע"פ שמשיאה ואינה עוברת על דעתו. כ"כ הרא"ש.
ק. כמו שפשט ר' זירא בגמ' שם.
ר. ממשנה שם דף ל"ג ע"א.
ש. דאינו יכול לקבל השכר דאם כן הוא נהנה, וכן אינו יכול להניחו שא"כ הוא מהנה, ע"כ יפול השכר להקדש.
ת. רמב"ם פכ"ו ממלוה הלכה ו' והוא מנדרים ל"ג ע"א ובכתובות במשנה וגמ' בדף ק"ז ע"ב וק"ח ע"א. ואפי' היה עליו משכון, הוא מירושלמי בכתובות פ"ג הלכה ב', ונדרים פ"ד הלכה ב'.

משכנו בחנם ממנו, והנותן אבד מעותיו, ואפי' היה המלוה דוחקו^א לפרוע פטור הלוה, דשמא הוה מפייס^ב את המלוה והיה מוחל לו.

הגה: וכן נראה עיקר^ג דלא כהיש חולקין וסוברים שהלוה חייב לשלם. וי"א דוקא כשפורע לישראל, אבל אם פרע לגוי חייב הלוה^ד לכו"ע לשלם לו.

וכ"ש אם פדה משכנו מן הגוי^ה שחייב לשלם לו. וי"א שאם היה בידו משל הלוה ופרע חובו אפי' שלא מדעתו מה

והלכתא כחנן בכתובות ק"ט ע"א דהלכתא כוותיה, וכ"כ הטור דבכל חוב איירי. וכתב הב"ח שאם תפס זה שפרע בעד חבירו שטר חוב שהיה החוב ברור, לא מוצאין ממנו והביא ראיות לזה. והש"ך כתב בס"ק א'-ה' דאם היה בידו של זה שפרע המשכון שהוציא מיד המלוה, הוי ספיקא דדינא והמוציא מחבירו עליו הראיה ואם תפס לא מפקינן מיניה. ומה שבמכר שטר חוב לחבירו שיכול להגבותו מהלוה, שאני שמכר לו בכתיבה ומסירה והעמיד לוקח השטר במקומו לגבותו מהלוה שלו, משא"כ כאן שפרע חובו של חבירו ולא לקח כח ורשות מקודם מהמלוה. סמ"ע ס"ק ב'. ובספר פעמוני זהב כתב דאפי' המלוה אינו יכול להחזיר לפורע מה שפרעו ולתבוע הלוה, שהלוה יכול לומר לו אחרי שפלוגי פרעך עבורי נפטרתי, וכן הפורע אינו יכול לחזור על המלוה לומר לו תחזיר לי מה שפרעתך ע"ש. ועוד הביא שם מספר צרור^ה החיי"ם שמצא בכת"י הרב יעב"ץ שהפורע חוב חבירו שלא מדעתו שפטור היינו מאליו ומעצמו, אבל אם המלוה אמר לו קח השטר או המשכון ותפרע לו עבורי, לא נקרא פורע חוב חבירו שלא מדעתו והוא ממהרי"ט וכן דעת המריט"ץ. ואם פרע חוב חבירו למלוה, והלוה עומד שם ושותק הביא ממהרשד"ם דאפשר שהוא חייב לשלם לו.

א. הש"ך בס"ק ג' כתב דאם היה דוחקו ועמד ופרעו הוי ספיקא דדינא וע"כ אם תפס זה שפרעו אין מוצאין מידו.

ב. טעם זה חוזר על הפורע חוב חבירו שלא מדעתו, אבל בדוחקו לא שייך שהיה מפייס אלא טעם אחר שהייתי מוצא חברים אוהבים שהיו פורעים עבורי. ש"ך ס"ק ד' מתוס'.

ג. ואפי' תפס מפקינן מיניה. ש"ך ס"ק ה'. והחולקים הם ר"ת בכתובות דף ק"ח ע"א תוס' ד"ה הא והרא"ש שם פי"ג סי' ח'. ומהרי"ו סי' קס"ו. דלא חשיב פורע חוב חבירו כדין מברית אריה.

ד. ולדעת הש"ך דאין הבדל בין אם היה המלוה דוחקו לפרוע או פרע לגוי והוי ספיקא דדינא והמוציא מחבירו עליו הראיה, ובתפס הפורע לא מוצאין מידו.

ובפעמוני זהב העלה כדברי הרמ"א והמהרי"ל בסי' ח'. וכך העלה שכן דעת מר"ן בב"י. ועיין שם במה שהאריך מאוד להוכיח שכך הלכה.

ה. גם בפדה משכנו מגוי לדעת הש"ך פטור לשלם לו דהוי ספיקא דדינא.

ועיין ביור"ד סוף סי' רנ"ב הפודה חבירו מהשבי אם חייב לשלם.

שעשה עשוי^י.

וי"א אפי' נתן משכון שלו בשביל חבירו^ז, הואיל ואם רצה היה יכול לתת של חבירו שהיה בידו אע"פ שלא נתנו, הלוא חייב לשלם לו.

דף קח:

עין משפט א.

אה"ע סימן קיב סעיף יא

יב. מת והניח בנים ובנות, הבנים יורשים הכל, והם יזונו הבנות עד שיתארסו או יתבגרו. ואין מחייבין הבנים לצמצם במזונותיהם, אם לא שהבי"ד רואים שמכלין הממון ואין משגיחין בשוב העולם, שאז בי"ד מפרישין לבנות חלקן^ח.

יג. בד"א שאביהם הניח נכסים מרובים, כלומר שיכולים הבנים והבנות ליזון כאחד עד שיבגרו או שיתארסו, אבל אם יש בנכסים פחות מזה, מוציאין ראשית לבנות מזונותיהן^ט עד שיבגרו והבנים ישאלו על הפתחים. בד"א בהניח קרקע אבל הניח מטלטלין אף מועטין יזונו יחד הבנים והבנות^י, מכיון שהבנות ניזונות מהמטלטלין רק מכח תקנת הגאונים, די שתהיינה כבנים.

ו. כתב הסמ"ע בס"ק ה' בשם הב"י דהטעם שיכול לומר לו אילו לא הייתי משלם לו היו בי"ד שולחין אלי לפרוע לו מדינא דר' נתן, וכ"ש אם היו מעותיו של הלואה בידו וא"כ מה הזקתי לך כשנתתי לו אני בעצמי במקום שהיו שולחין אלי בי"ד, ודין זה הוא מהרי"ו הביאו הטור. והש"ך בס"ק ח' העלה דהדין אמת.

ז. לפי מה שכתב הש"ך בס"י פ"ו סעיף ב' דשיעבודא דר' נתן מדאורייתא הוא ואפי' אית ליה נכסי ללואה רק שאין מוצאין מדר' נתן בעל כורחו, מ"מ אם רצה לשלם מוצאין מדר' נתן, א"כ אפי' לא נתן המשכון של הלואה שכידו כיון שברשותו לתת אותו מדר' נתן חייב הלואה לשלם לו בפרעו. ש"ך ס"ק ט'.

ח. רמב"ם מבטרא קל"ט ע"ב, והרמ"א מהטור.

ט. שם בתרא קל"ט, ומוצאין להם היינו נותנים ביד אפוטרופוס, או בי"ד וכסות ומדור בכלל מזונות, והוצאת פרנסת הנישואין אינה בכלל, כ"כ הח"מ.

י. כלומר והנכסים בחזקת שניהם.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלהוד שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477
email: minchat.aaa@gmail.com

הגה: יד. י"א דאסור לבנים למכור מנכסי אביהם אפי' במרובין^כ אם לא לצורך פדיון שבויים וכדומה, אבל ממועטין אפי' לפדיון שבויים לא ימכרו.

עין משפט ב. חו"מ סימן פח פעיף יב

יב טו. תבעו שני דברים כגון חיטים ושעורים והודה לו באחד מהם חייב ליתן לו מה שהודה לו ונשבע על השאר^ל, אבל אם תבעו חיטים והודה לו בשעורים פטור אפי' מדמי שעורים^מ, ויש מי שאומר^נ דהטעם כאילו הודה התובע שאינו חייב לו שעורים, וע"כ אפי' אם יש עדים על השעורים פטור^ס, דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי.

הגה: ואפי' יודע הנתבע שחייב לו שעורים פטור לשלם לו, דהוי כאילו מחל^ע

כ. ממדכי פ' מי שמת, והיינו עד כדי שלא ישאר להם לבנות כדי שיזונו עד שיבגרו והכריח כך הח"מ, ע"ש.

ל. מימרא דרב נחמן אמר שמואל שבועות ל"ט. וכן פסקו הרא"ש והרי"ף וכן משמע ממצי"ע דף ה' "א"נ דטענו כלים" ותוס' שם ד"ה א"נ, והרמב"ם פ"ג מטוען הלכה י"א.

מ. מימרא דרבה בר נתן בקמא ל"ה ע"ב, וכך פסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם פ"ג הלכה י'.

וכתב הסמ"ע בס"ק כ"ב דמ"מ צריך לישבע היסת על החיטים, דלא גרע משאר כפירה שנשבעים עליה היסת.

נ. כפירוש רש"י ותוס' שם בשבועות.

ס. כ"כ הטור בשם בעה"ת בשער ז'. והקשה בש"ך ס"ק ט"ו שהרי בסי' ת' סעיף ג' כתב המחבר בסתם דאם יש עדים חייב, ולא הביא שום חולק, (וצ"ע בדבריו דשם העדים אומרים אינם יודעים איזה מהם הזיק. ועיין מש"כ במנחת אשר בסימן ת סק"י) וכתב דהעיקר כשיש עדים חייב, ועיקר הטעם כהרמ"ה דיכול לומר לו משטה הייתי.

ובנתיבות בחידושים ס"ק ג' כתב מה שפטור מדמי שעורים היינו בטוענו התובע ברי שהיו חיטים, אבל אם טוען איני יודע אם חטים אם שעורים חייב בשעורים כשהודה בהם, והוא מגמ' קמא ל"ה ע"ב או"ת ס"ק י"ז.

ע. והש"ך בס"ק י"ז כתב דמדברי הפוסקים משמע דאין הטעם משום מחילה, ולכן אם הנתבע יודע שחייב לו שעורים חייב לשלם ואם לאו גזלן הוא. ורק שהבי"ד אינם יכולים להוציא מידו. וכ"ש כשיש עדים שחייב שעורים שחייב הוא לשלם.

והתומים בס"ק ו' מסכים עם המחבר. ובביאורים ס"ק ג' כתב דאין כאן מחלוקת בין הפוסקים כלל, דאם הם בזמנים מתחלפים כגון שהתובע תובע שהלווה חיטים בניסן והנתבע משיב שהלווה שעורים בתשרי, ואח"כ השיב התובע שהוא תובע חיטים של ניסן,

לו התובע. וכתב הרמ"א דכן נראה ודלא כיש מי שחולק.

יב טז. יש מי שאומר^פ דוקא שאמר לו חיטים הלוייתך ביום פלוני ובשעה פלונית, והשני אומר שעורים היו שאם הלוחו שניהם היה טוען על שניהם כיון שבבת אחת הלוחו אלא ודאי הודה שלא הלוח לו שעורים אבל בלאו הכי חייב דאין אדם מוחל על שאר תביעות אם לא תבע אלא אחת. וע"כ אם תפס התובע דמי שעורים אין מוצאין מידו^ז.

הגה: וי"א דדוקא אם תפס קודם שתבעו בדין אבל תפס לאחר שעמדו בדין מוציאין מידו וכן נראה עיקר.

עין משפט ג.ד. חו"מ סימן פח סעיף יח

יח כב. תבעו עשר כדים מלאים שמן והשיבו אין לך בידי אלא עשר כדים בלא שמן פטור, שהרי טענו בשמן והודה לו בכדים רקים^ז.

ודאי מחילה היא ואפי' עדים לא מהני ופטור על השעורים, וגם הש"ך מודה בזה. אבל אם הם בזמן אחד, שהתובע אומר חיטים היו והנתבע אומר שיעורים היו, דבזה לא שייך טעם דמחילה רק טעם הודאה, ולזה בס"י ת' גבי שור תם שאין שיעבוד נכסים אין הבי"ד יכולים להזקק לשני, אבל במקום שיש שיעבוד נכסים כגון בהלואה או פקדון, חייב ליתן השעורים ממנ"פ, רק שאינו יכול לתבוע גוף השעורים, וכן אם השעורים שווים יותר מחיטים אין צריך לשלם רק הפחות, וזה דוקא כשאין חוזר מהודאתו בשעורים, אבל כשחזר מהודאת השעורים א"צ ליתן אפי' שעורים, שיכול לטעון משטה אני כך כיון שהודה בשעורים במה שלא תבע אותו כלל. ע"כ.

פ. טור בשם אביו הרא"ש.

צ. שיכול לומר לא הודתי ולא מחלתי, וכתב הנ"י דוקא תפס לפני שחזר מהודאתו, ואפי' תפס בעדים מהני. אבל תפס לאחר שחזר הנתבע מהודאתו מוציאם ממנו א"כ יש לו מיגו דלהד"ם או החזרתי. סמ"ע ס"ק כ"ו. והש"ך בס"ק כ"ג כתב דלדעת הרמ"א והמחבר שהעיקר מטעם הודאה או מחל, א"כ מה יועיל מה שיתפוס אחרי שעמד בדין, ורק לפני שעמד בדין יכול לומר מה שלא תבעתי שעורים לא מהני שהודאתי אלא מפני שהייתי מוחזק בהם, אבל לאחר שעמד בדין אין שייך טעם זה שהרי כבר הודה. וע"כ הרמ"א חילק בין עמד בדין או לא. אבל לפי מה שהעלה הש"ך דהעיקר כהרמ"א א"כ מועילה תפיסה גם לאחר שעמד בדין קודם שחזר הנתבע מהודאתו.

ק. ממשנה כתובות ק"ח ע"ב וכאדמון דהלכה כמותו, רמב"ם פ"ג מטוען הלכה י"ג. ומזה שהזכיר "מלא" בתחילת דבריו הרי הוא כאילו אמר עשר מידות של שמן יש לי בידך, ולא הזכיר כדים אלא לידע כמה סך שמן תובעו. משא"כ כשאומר כדים מלאים שמן, משמעות הדברים שתובעו שני הדברים, סמ"ע ס"ק ל"ב.

אבל דעת הש"ך בס"ק ל"ז בין אמר לו עשרה כדי שמן או מלא עשר, בכל ענין חייב שבועה דאורייתא, אלא א"כ אמר לו עשרה כדי שמן יש לי בבורך שאז כאן תובעו רק

אבל אם טענו הכדים וגם שמן והודה לו בשמן או בכדים, חייב שבועת התורה, שהרי טענו כדים וגם שמן.

הגה: אם אמר לו עשר כדי שמן יש לי בידך הרי לא טענו אלא כדים בלבד, אם הודה לו בשמן לא הוי מודה ממין הטענה.

שמן שבבור ולא הזכיר הכדים רק למדה.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלהודר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477
email: minchat.aaa@gmail.com